

Lägesanalys: Israel och Palestina

Innehåll

Säkerhetsläge.....	1
Bakgrund	1
Våldet eskalerar.....	2
Våldets inverkan på civilbefolkningen	2
Det politiska läget	3
Frågan om en tredje intifada	3
Kommentar.....	4

Säkerhetsläge

Den senaste månadens våldsvåg i östra Jerusalem och på Västbanken, som även spridit sig till andra delar av Israel (nyss Beersheva) och Gaza, har hittills krävt minst åtta israeliska dödsoffer (inklusive soldater), minst 41 palestinska/arabiska (varav hälften misstänkta gärningsmän) och ett eritreanskt dödsoffer, samt tusentals skadade.¹ Vissa bevakare befärar att en tredje intifada (resning/uppror) över alla palestinska områden nalkas. Samtidigt talar mycket för att även nästa militära kraftmätning mellan Israel och palestinerna snarare återigen främst kommer stå mellan Gaza/Hamas och Israel.² Om/när så sker lär tiden utvisa.

Bakgrund

Bakgrunden till det som nu sker kan inte beskrivas mer pedagogiskt än det görs av FN:s kontor för koordinering av humanitära affärer (OCHA) i [Humanitarian Atlas 2015](#). Den bör studeras noga.³ Den omedelbara upprinnelsen till de protester som startade i östra Jerusalem i september är annars statusen kring al-Aqsamoskén på Tempelberget (*al-Haram al-Sharif* bland muslimer), heligt för både judar och muslimer. Oroligheterna utbröt efter att rykten gjort gällande att den israeliska regeringen avsåg att ändra denna status, efter att särskilda säkerhetsåtgärder vidtagits för att facilitera för judiska besökare i samband med det judiska nyårsfirandet (Rosh HaShana). Sedan Israels ockupation av östra Jerusalem år 1967 har området kring al-Aqsamoskén förvaltats av den jordanska staten. Enligt besöksregler kan muslimer i princip besöka moskén när de vill, medan judar [och turister] endast får besöka området vid fasta tider och inte be där.⁴ Israels premiärminister har försäkrat att status quo kvarstår, men tilliten till honom är låg hos palestinerna och protester och våldsamheter har i princip fortsatt i oförminskad skala. För palestinerna är frågan av central betydelse, såväl konkret

¹ AFP, [Al-Monitor](#), AP, [Ha'aretz](#), [ICG](#), [Ma'an](#), [OCHA Opt](#) och Reuters (2015-10-19). Se även [B'Tselem](#) och [OCHA Opt](#), t.ex. *Protection of Civilians*, 6-12 October 2015, [länk](#).

² Jfr ICG, *No Exit? Gaza & Israel Between Wars*, 2015-08-26, [länk](#).

³ OCHA Opt, *Humanitarian Atlas 2015*, 2015-10-02, [länk](#). Avseende humanitära förhållanden samt de palestinska rätts- och säkerhetssektorens kapacitet och integritet, se även Lifos, *Västbanken & Gaza - säkerhet / myndighetsskydd*, 2013-02-22, [Lifos 29558](#).

⁴ BBC NME, "Jerusalem's Temple Mount/Haram al-Sharif explained", 2015-10-15, [länk](#).

och religiöst som symboliskt, samtidigt som begränsat tillträde till helgedomen symboliserar förnedring och brist på rörelsefrihet.

Våldet eskalerar

De palestinska demonstranterna och våldsverkarna har till dags dato i huvudsak utgjorts av unga oorganiserade frustrerade män och tonåringar (varav en betydande andel med medborgarskap eller uppehållstillstånd i Israel). Den israeliska reaktionen har med sin retorik bidragit till att trissa upp situationen. Regeringen har också gett hårt pressade armé- och säkerhetsstyrkor friare händer, innebärande att de inte sällan tar till övervåld som tårgas och beskjutning – och även har återinfört proceduren att demolera gärningsmännens familjehem.

Flera av dem som dödades uppges också ha varit oskyldiga förbipasserande eller obehäpnade palestinska demonstranter, bland dem flera unga tonåringar. Våldsspiralen av demonstrationer, knivhuggningar och dödsskjutningar har så rullat vidare och ser f.n. ut att leva sitt eget liv. Demonstrationer bröt även ut i Gaza den 9 oktober, efter att anhängare till Hamas och Islamiska Jihad samlats vid barriären mot Israel. Sex personer uppges ha dödades och 19 skadats när israeliska styrkor öppnade eld för att driva tillbaka demonstranterna vid det tillfället. Efter att en knivbeväpnad palestinier skjutits ihjäl den 14 oktober spärrades stora delar av östra Jerusalem av. I Betlehem använde israelisk kravallpolis tårgas mot stenkastande palestinska ungdomar, efter en begravning av en ung palestinier som dödades dagen före. Israelisk militär har sedan dess placerat ut hundratals soldater. Vidare rapporteras att militär och polis ha upprättat vägspärrar kring Jerusalems gamla stad och de arabiska kvarteren i östra Jerusalem samt palestinska byar i stadens utkant. Den 16 oktober satte palestinier eld på en judisk helgedom, Josefs grav, i Nablus på Västbanken. Den 18 oktober rapporteras bl.a. en israelisk soldat ha dödades i en attack i Beersheva, där även tio andra skadades medan attentatsmannen och en oskyldig eritreansk flykting också dödades av personer på platsen.⁵

I sammanhanget rapporteras båda sidor använda sociala medier flitigt; bl.a. har man från palestinskt håll lagt ut videoklipp via YouTube och Twitter där man lovordat "hjåltedåden". Från israeliskt håll har man utnyttjat sociala medier för att sprida vad som uppfattats som krånkande retorik mot araberna. Myndigheterna befarar att inlägg i sociala medier till stor del påverkat de attacker man i media kallar "ensamvargattacker", utförda av enskilda individer. Andra menar att sociala medier har omvandlats till en politisk plattform i kampen mot den israeliska ockupationsmakten.⁶

Våldets inverkan på civilbefolkningen

Den ökande våldsspiralen har naturligtvis påverkat civilbefolkningen på många plan. Utöver, och i anknytning till, stigande dödssiffror, uppges misstron mellan israeler och palestinier sällan tidigare ha varit lika utbredd som idag. Palestinierna uppges samtidigt känna sig alltmer trångda av judiska bosättningar och restriktioner, medan de förefallande spontana attackerna utförda av enskilda

⁵ AFP, [Al-Monitor](#), AP, [Ha'aretz](#), [ICG](#), [Ma'an](#) och Reuters (2015-10-19). Se även [B'Tselem](#) och [OCHA Opt](#), t.ex. *Protection of Civilians*, 6-12 Oktober 2015, [länk](#).

⁶ Al-Monitor, "The 'smartphone intifada'", 2015-10-13, [länk](#); BBC News, "Is Palestinian-Israeli violence being driven by social media?", 2015-10-15, [länk](#). I dagarna kommer även uppmaningar via sociala medier från den s.k. Islamiska staten (IS) om fortsatta palestinska attacker med de medel som står till buds (AP, 2015-10-19).

gärningsmän har spridit skräck bland civila israeler, som nu också i högre grad än tidigare tillåts beväpna sig privat. Vedergällningarna från israeliskt håll i form av husdemoleringar, indragna tillstånd, ökade säkerhetskontroller och avspärningar av arabiska kvarter i östra Jerusalem tycks inte ha en dämpande effekt. Israeliska myndigheter har också vägrat att överlämna kropparna av de palestinier som dödat i de senaste attackerna till anhöriga. Israels minister för allmän säkerhet har föreslagit att begrava kropparna på armékyrkogårdar.

Det politiska läget

Ingen av parterna tycks f.n. göra mycket för att stärka förutsättningarna för förhandlingar. Den israeliska regeringens hårdförda linje, att bygga ut judiska bosättningar och utlova allt hårdare krafttag mot palestinerna, har snarare förvärrat relationerna med palestinerna. Samtidigt beskylls den palestinska ledningen för uppvigling, medan Israel anklagas för att vilja utlösa en tredje intifada för att dölja sina politiska misslyckanden. Den israeliske premiärministern sitter f.n. också låst i en högerkoalition som inte vill gå palestinerna till mötes.⁷ Samtidigt har den palestinska myndighetens president inför FN:s generalförsamling i höst påtalat att hans och det palestinska folkets tålamod är slut. Palestinierna anser sig därmed inte längre bundna till ingångna avtal med Israel. I sitt första TV-uttalande sedan våldsamheterna bröt ut uppgav han dock att han förordar en fredlig kamp mot Israel. Vissa bedömare menar att han är angelägen att undvika en ny konfrontation med Israel. Västbankens invånare är ekonomiskt beroende av Israel. Den palestinska ledningen tycks dock i nuläget inte ha kontroll över situationen. Frustrationen växer hos en ny generation över den egna ledningens oförmåga att åstadkomma en [fungerande] egen stat. Samtidigt har bl.a. delar av Hamasledningen redan beskrivit situationen som en ”tredje intifada”, och uppmanat palestinier att slå tillbaka mot ockupationsmakten. En militär konfrontation med Hamas ligger också i farans riktning.⁸

Frågan om en tredje intifada

Under de två föregående palestinska intifadorna, åren 1987-1993 respektive 2000-2005, krävdes tusentals dödsoffer och skadade i dagliga sammandrabbningar mellan protesterande palestinier och israeliska soldater samt mer omfattande terrorattentat i Israel. Den senaste tidens utveckling, och uttalanden från vissa ledare för militanta palestinska fraktioner, bland dem Hamas, har väckt frågan om en tredje intifada kan vara på väg. Vi är inte där ännu, men ingredienserna för en sådan utveckling finns. Till skillnad från första och andra intifadan, är dock det som sker idag hittills inte till någon avgörande del organiserat av namnkunniga palestinska ledare eller kända väpnade grenar. Med undantag för ett par attentat som möjligen delvis kan ha faciliterats av Hamas/Izz ad-Din al-Qassamceller på Västbanken, har det som ägt rum de senaste veckorna främst rört sig om attentat utförda av ”oorganiserade ensamvargar”, varav en betydande andel bosatta i Israel. Det eskalerande våldet, ökande missnöje med den palestinska ledningen, brist på förhoppning om att politisk-diplomatiska förhandlingar kan leda till en fungerande tvåstatslösning, dvs. alltför som istället anser att väpnad kamp är den enda vägen, skulle dock sammantaget kunna utlösa en tredje, och i så fall sannolikt än mer våldsam, intifada. I sammanhanget pekar palestinska källor som samtalat med Al-Monitor också på att det i det långa loppet i så fall riskerar att bli svårt för de väpnade palestinska ”motståndsmännen” [läs säkerhetsstyrkorna] på Västbanken

⁷ Al-Monitor, “Israel divided over wave of violence”, 2015-10-13, [länk](#).

⁸ Se vidare, ICG, *No Exit? Gaza & Israel Between Wars*, 2015-08-26, [länk](#).

att stå utanför och inte ta ledarskapet i ett sådant värstascenario, vilket också snarare skulle likna ett ”befrielsekrig”, där man även skulle kunna räkna med stöd från såväl Hamas som libanesiska Hizbollah och andra externa parter. Ett sådant scenario skulle även vara mycket svårhanterat för Israel, trots väsentligt militärt överläge, i och med att den israeliska försvarsmakten trots allt inte skulle kunna nyttja sina mest sofistikerade vapen fullt ut. Mot denna bakgrund ter det sig snarare som mer naturligt för Israel att åstadkomma en nationell samlingsregering med beredskap för vissa eftergifter och för palestinierna att komma till förhandlingar.⁹

Kommentar

Våldsamheterna i östra Jerusalem, på Västbanken (”staten Palestina”) och i Israel har eskalerat i en oroande takt de senaste veckorna. Den allvarliga karaktären av de attacker och incidenter som ägt rum riskerar också att utlösa än mer omfattande israeliska militära operationer och restriktioner, vilket i sin tur riskerar att mötas med eskalering. Utöver det förhållande att flertalet av de attacker som hittills utförts av palestinier förefaller ha utförts av enskilda gärningsmän, så förefaller de i hög grad ha utförts av palestinier bosatta i Israel, vilket sammantaget också gör utvecklingen svårare att kontrollera både för Israel och för den palestinska myndigheten. Mot denna bakgrund är det också oroande att det för närvarande inte ser ut att finnas utrymme för framsteg i politisk dialog parterna emellan. Såväl Israel som den palestinska myndigheten torde dock ha mycket klart för sig att förhandlingar är den enda framkomliga vägen, vilket trots allt i närtid talar mer för status quo än eskalering. Oaktat det, så lär en ny konfrontation Israel och Gaza/Hamas emellan med tiden vara svår att undvika. Utvecklingen i Israel och Palestina bör som alltid bevakas noga.

⁹ Al-Monitor, “Will Palestinians choose all-out war?”, 2015-10-18, [länk](#); The Guardian, “Is a third Palestinian Intifada on the way? – or has it already begun?”, 2015-10-05, [länk](#).